

UDK: 32.019.5:351.74/.75 ; 351.74/.76:659.3/.4

Мр Тања Кесић

Дипл. правник, предавач

Криминалистичко-полицијска академија у Београду

ОДНОСИ ПОЛИЦИЈЕ И ЈАВНОСТИ У ОБЛАСТИ ИЗВЕШТАВАЊА У КРИВИЧНИМ СТВАРИМА

Сажетак

у раду је обрађена проблематика односа полиције и јавности у области извештавања у кривичним стварима. Представљени су међународни стандарди у овој области и указано је на националну позитивноправну регулативу предметне проблематике. Нарочити значај у разматрању односа полиције и јавности огледа се у потреби очувања интегритета два права – права јавности да буде обавештена о полицијским активностима и праву полиције да очува тајност својих истрага и заштити интересе одређених лица према којима поступа. Успостављање баланса између уживања ових права, с једне стране права на слободу изражавања, а с друге стране права на правично суђење и права на приватност, задатак је позитивне међународне и националне правне регулативе.

Уводне напомене

Полицијско поступање привлачи велику пажњу јавности, много више него друге теме. Потврду оваквог става проналазимо у чињеници да се у свим врстама медија¹ (штампаним, електронским), полицијске теме интензивно прате, те да се раду полиције посвећује више времена и простора него другим видовима владиних активности. То значи да је сваки полицајац под директним рефлекторима јавности и да се на основу његовог понашања формира јавно мишљење о полицијској служби, што повратно утиче на полицијски морал и ефикасност полиције. Нема сумње

¹ Израз медији долази од глагола *mediare*, што значи посредовати. Медијско средство посредује између оног чију информацију одашиље (комуникатор) и оног који информацију прима (прималац, реципијент). Под медијима се, за потребе права, подразумевају: новине, радио и ТВ програми, телетекст и интернет издања новина, радија, ТВ и других програма. Водинелић, В. В., *Право масмедија*, Правни факултет Универзитета Унион, Београд, 2003, стр. 7–8.

да ће законито, објективно и недискриминаторско понашање полиције имати утицаја на формирање позитивног става о овој служби.

Поред тога, значајан је и позитиван однос који полиција има према представницима медија, па се у циљу развијања таквог односа успостављају посебне јединице у оквиру полиције са задатком да комуницирају са медијима. Правилници о полицијској етици садрже посебне одредбе у којима се прецизира потреба изградње позитивног става према обавештавању јавности о полицијским активностима. У последње време много је учињено и на пољу дефинисања правила о односу полиције према медијима, која обухватају обавезу сарадње са њима, уз истовремено вођење рачуна да се том сарадњом не угрозе интереси полицијских акција и права лица према којима се поступа. Кршење поменутих правила може довести до дисциплинске одговорности припадника полиције, а у одређеним случајевима и до кривичних и грађанскоправних санкција.

Међу свим полицијским активностима вероватно највећу пажњу јавности привлачи поступање у кривичним стварима, које представља поље где се нарочита пажња мора посветити интересима истраге одређених кривичних дела и заштити права осумњиченог лица и жртве кривичног дела. Успостављање баланса између права јавности да буде информисана и заштите одређених људских права, која могу бити угрожена оваквим поступањем, спада у основна питања која ћемо обрадити у овом раду.²

Право на слободу изражавања

Право јавности на информацију спада у основно право на слободу изражавања које представља део корпуса традиционалних политичких и грађанских права посебно утврђених и уобличених током грађанских револуција крајем XVIII века. Она је данас потврђена и најважнијим међународним документима универзалног карактера, донетим под окриљем Уједињених нација и документима Савета Европе, као једне од најзначајнијих европских регионалних организација. Слобода мишљења и изражавања заштићена је чланом 19. Опште декларације о правима човека (*The Universal Declaration of Human Rights*)³ на начин да свако има

² Важно је нагласити да полиција има и одређена очекивања од јавности, односно медија, у које спада обавештавање јавности о ванредним ситуацијама и опасностима, пружање помоћи полицији у проналаску несталих или тражених особа и решавању кривичних дела и упознавању јавности са полицијским активностима, којима се изграђује поштовање за полицију и послове које обавља. *Media Policy*, 2004, р. 4. www.mediapolicy.se.org доступан 3. 7. 2009.

³ Општа декларација о људским правима, усвојена и проглашена резолуцијом Уједињених нација 217 А (III) од 10. децембра 1948. године.

право на слободу мишљења и изражавања, што обухвата и право да не буде узнемираван због свог мишљења, као и право да тражи, прима и шири обавештења и идеје било којим средствима и без обзира на границе. Сличну формулацију садржи и члан 19. Међународног пакта о грађанским и политичким правима (*International Covenant on Civil and Political Rights*)⁴. Слобода изражавања предвиђена је и најзначајнијим документом регионалног карактера, Европском конвенцијом о људским правима (*European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*)⁵, а суштина права одређена је тако да оно укључује слободу сопственог мишљења, примања и саопштавања информација и идеја без мешања јавне власти и без обзира на границе. С обзиром на то да коришћење ових слобода повлачи за собом дужности и одговорности, слобода изражавања се може подвргнути формалностима, условима, ограничењима или казнама прописаним законом и неопходним у демократском друштву у интересу националне безбедности, територијалног интегритета или јавне безбедности, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, заштите угледа или права других, спречавања откривања обавештења добијених у поверењу, или ради очувања ауторитета и непристрасности судова (чл. 10).⁶

У другој половини XX века из слободе изражавања проистичу две нове слободе – слобода јавног информисања и слобода приступа информацијама. Слобода јавног информисања, као изведено људско право, обухвата право на истиниту, благовремену и објективну информацију, као и право да се јавно критикују објашњења у односу на конкретне поступке и акте власти и других јавних субјеката. Друга слобода настаје крајем шездесетих година прошлог века, када су САД, 1966. године први пут законом уредиле слободу приступа информацијама, након чега се ово право уређује и у другим националним законодавствима широм света.⁷ Слобо-

⁴ Међународни пакт о грађанским и политичким правима, усвојен и отворен за потпис и ратификацију или приступањем резолуцијом Генералне скупштине Уједињених нација 2200 А (XXI) од 16. децембра 1966. године са Факултативним протоколом I (1966) и Факултативним протоколом II (1989), Службени лист СФРЈ – Међународни уговори, бр. 7/71 и Службени лист СРЈ – Међународни уговори, бр. 4/01.

⁵ Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, са Протоколима од 1–13, „Службени лист СЦГ – Међународни уговори“, бр. 9/03, 5/05 и 7/05. Протокол 14 је отворен за потписивање чланицама Савета Европе.

⁶ *The Article 19 Freedom of Expression Handbook, International and Comparative Law, Standards and Procedures*, op. cit., p. 17.

⁷ Миленковић, Д., (2) *Уклопљивост домаћеј права и праксе у области слободе изражавања у Европску конвенцију за заштитиу људских права и основних слобода*, стр. 1, www.yucom.org.rs доступан, 3. 2. 2009.

да приступа информацијама је право свакога да од носиоца власти, односно јавних овлашћења, тражи и добије релевантне информације од јавног интереса како би се на делотворан начин омогућио увид у рад и поступање оних субјеката којима су грађани на слободним и демократским изборима поклонили поверење да у њихово име и за њихов рачун врше функцију власти и, у вези с тим, да управљају другим јавним пословима.⁸

Право на слободу изражавања, у својој комплексности, било је и предмет интересовања Савета Европе, који је кроз одређене инструменте уређивао различита питања која се односе на медије, однос медија и парламената, новинарску етику,⁹ улогу медија у промовисању културе толеранције, улогу медија у изборним процесима, говор мржње и друге области које се односе на поменуто право.¹⁰ Ми ћемо на овом месту представити најважније инструменте Савета Европе који се односе на медијско извештавање о кривичним поступцима и заштиту права приватности.¹¹

Међународни стандарди у односима полиције и јавности

Један од најзначајнијих докумената у овој области, који је усвојен под окриљем Савета Европе је Препорука о медијском извештавању о кривичним поступцима. У уводном делу овог акта указује се на потребу поштовања права на претпоставку невиности, правично суђење и поштовање приватног и породичног живота, који представљају суштинске захтеве који се морају поштовати у сваком демократском друштву. Ме-

⁸ Више о томе: Јелић, З., *У сусрет законском регулисању слободне пристицања информацијама*, Економика, бр. 3/02, Београд.

⁹ Више о медијској етици, види: Бертран, Ж. К., *Медијска етика и системи медијске одговорности*, Transaction Publishers, New Brunswick (USA) and London (UK), Мисија ОЕБС у Србији, Београд, 2007.

¹⁰ У питању су следећи акти: Препорука Парламентарне Скупштине Савета Европе о медијима и демократској култури, бр. 1407 (1999), Резолуција Парламентарне Скупштине Савета Европе о парламентима и медијима, бр. 1142 (1997), Резолуција Парламентарне Скупштине Савета Европе о новинарској етици, бр. 1003 (1993), Препорука Комитета министара Савета Европе о медијима и промовисању културе толеранције, Р(97)21, Препорука Комитета министара Савета Европе о мерама у вези са извештавањем медија о предизборним кампањама, Препорука Комитета министара Савета Европе о „говору мржње“, Р(97)20 и други. Наведено према: Никшић, С., Давичо, А., (приређивачи), *Етика новинарства, Приручник за професионалне новинаре*, Центар за професионализацију медија, Београд, 2005.

¹¹ Препорука Комитета министара Савета Европе Р(2003)13 о медијској дистрибуцији информација у вези са кривичним поступцима и Резолуција Парламентарне скупштине Савета Европе 1165(1998) о праву на приватност. *Ibid.*, стр. 236–251.

дијско извештавање о кривичним поступцима сматра се значајним због тога што превентивну функцију кривичног права чини видљивом и због пружања увида јавности у функционисање правосудног кривичног система. Истовремено истиче се могућност сукоба интереса између најважнијих права, међу која се убраја право на правично суђење, право на приватност и слободу изражавања. Стога се залаже за успостављање равнотеже између ових права према околностима сваког конкретног случаја и подсећа на контролну улогу Европског суда за људска права у гарантовању поштовања обавеза уговорених Европском конвенцијом о људским правима. Комитет министара Савета Европе препоручује владама држава чланица, уз уважавање различитости националних правних система у погледу кривичног поступка да: предузму или ојачају све мере које сматрају неопходним за спровођење принципа у овој Препоруци у оквиру својих уставних правила; обаве најширу расподелу Препоруке и њој придодатих принципа и да их у случају потребе преведу и да се њима посебно упознају судске власти и полицијске службе, да их ставе на располагање репрезентативним организацијама правника и медијских професионалаца.

Анекс Препоруке утврђује осамнаест начела везаних за медијску дистрибуцију информација о кривичним поступцима. Међу њима је начело информисања јавности путем медија, у којем се констатује потреба обавештавања јавности путем медија о активностима судских власти и полицијских служби и у складу с тим, утврђује слобода извештавања и изношења коментара о функционисању судског и кривичноправног система, при чему примена одређених принципа представља једина предвиђена ограничења. То су следећи принципи: претпоставка невиности; истинитост информације; приступ информацији; средства за пружање информација медијима; редовно информисање током кривичног поступка; забрана искоришћавања информације; заштита приватности; право на исправку или на одговор; заштита од пристрасног утицаја; негативни публицитет пре процеса; пријем новинара; приступ новинара судници; директно извештавање и снимање у судницама; подршка извештајима средстава информисања; заштита сведока; медијско извештавање о извршењу судских казни и медијско извештавање након одслужења судске казне.

За поступање полиције од важности су одредбе којима се налаже обавеза поштовања претпоставке невиности и заштита приватности осумњиченог лица. Посебна заштита гарантује се малолетним и другим рањивим лицима, жртвама, сведоцима и породицама осумњичених. Препорука налаже да се посебна пажња обрати на штетне последице које

одавање информација, којима се омогућава идентификација, може имати по ова лица. Обавештавање о полицијским активностима је потребно, под условом да то не нарушава тајност полицијских истрага. Полиција је дужна да свим новинарима омогући приступ информацијама без дискриминације.¹²

Резолуција Парламентарне скупштине о праву на приватност подсећа да право на приватност означава право на лични живот са минимумом ометања, али се залаже за проширење дефиниције, тако да укључи и право личности на контролу над подацима који се на њу односе. Право на приватност и право на слободу изражавања представљају основна права у сваком демократском друштву, али она нису апсолутна и могу се искључиво посматрати као права исте вредности. Резолуција потврђује да право на приватност гарантује заштиту од ометања од стране средства масовних комуникација. Поред тога, овим актом се гарантује право на судску заштиту и накнаду штете у случају повреде права на приватност. Такође, у случају повреде права на приватност жртва има право на исправку информације која је објављена, а од држава се очекује да успоставе тело коме жртве кршења права на приватност могу поднети жалбу и од кога могу тражити да њихова исправка буде објављена.

Преглед односа полиције и јавности не би био потпун уколико се не бисмо осврнули на праксу Европског суда за људска права, који је у великом броју својих одлука нагласио фундаментални значај права на слободу изражавања у демократском друштву.¹³ Слобода изражавања је један од основних услова за напредак и развој сваког човека. Ограничења овог права примењива су не само на информације или идеје које су погодне или неутралне државама и владама, већ и на оне које могу повредити, шокирати или узнемирити државу или неки део популације

---

¹² Полицијски приручник за примену Закона о слободи информисања предвиђа обавезу вођења полицијских истрага на поверљив начин, уз поштовања права на приватност жртве, сведока и осумњиченог. Откривање података о полицијским истрагама могуће је у случају постојања јавног интереса за објављивањем информација. Ипак, због могућности нарушавања права на приватност одређених лица и наношења штете појединцима укљученим у истрагу, јавни интерес мора представљати нешто више од обичне радозналости или интереса за конкретну истрагу. Стога ће се о молбама за приступ оваквим информацијама одлучивати у сваком конкретном случају у складу са законским захтевима. *ACPO Freedom of Information Manual, Public Facing Version v1.2*, Hampshire Constabulary, 2006, p. 30. www.btp.police.uk/.../FOI_publications_ACPOpublicidancemanual_2006.pdf доступан 3. 3. 2009.

¹³ Више о пракси Европског суда за људска права у области права на слободу изражавања, види: Алибурић, В., *Слобода изражавања у пракси Европског суда за људска права*, Народне новине, Загреб, 2002, стр. 60–62.

(*Handyside v. UK*).¹⁴ Такође, Суд је заузео став да се слобода изражавања не односи само на одређене категорије информација и идеја или облика изражавања (*Hadjianastassiou v. Greece*).¹⁵

У једној од одлука Европског суда за људска права истиче се да штампа има истакнуту улогу у држави у којој постоји владавина права. Ипак, штампа не сме да прекорачи одређене границе, између осталог и заштиту угледа других. Штампа мора на прописан начин преносити информације и идеје о политичким и другим темама од јавног интереса, у које спада и рад правосуђа, институције суштински важне за свако демократско друштво (*Прајер и Обершлик њрошив Аустрије*).¹⁶ Интересантни су случајеви у којима су представници суда, чак и судије, давали коментаре у јавности о исходу кривичног поступка који је био у току. Тако је у једном случају судија дала изјаву за медије у којој је критиковала став бранилаца пред судом и изнела своје виђење исхода кривичног поступка. Штавише, она је у својим изјавама сугерисала оптуженом да докаже своју невиност. Овакве изјаве Европски суд за људска права оценио је као „негативну оцену предмета“ и истинско заузимање става о исходу процеса, уз јасно давање предности констатацији да је оптужени крив. Тиме је доведена у питање непристрасност судије, а понашање је у потпуности било у супротности са претпоставком невиности (*Lavents v. Latvia*, 58442/00 од 2002. године).¹⁷

Једна од пресуда Европског суда за људска права, која је од нарочитог значаја за полицију, третира однос полиције према јавности. Наиме, у њој се констатује да повреду претпоставке невиности могу нанети не само судија или суд, већ и други јавни органи власти. Тако је у једној кривичној ствари припадник полиције, на конференцији за штампу без услова и оградe указао на осумњичено лице, као саучесника у кривичном делу убиства. Тиме је лице проглашено кривим, што је нагнало јавност да поверује у његову кривицу и прејудиицирало процену чињеница од стране надлежне судске власти, чиме је повређена претпоставка невиности у оквиру права на правично суђење (*Allenet de Ribemont v. France*). Зани-

¹⁴ *Manual for Lawyers – Freedom of Expression under the ECHR (Article 10)*, Interights, London, 2006, p. 4. www.interights.org доступан 3. 8. 2009.

¹⁵ *The Article 19 Freedom of Expression Handbook, International and Comparative Law, Standards and Procedures*, 1993, p. 51. www.article19.org/publications/law/the-handbook.html доступан 2. 8. 2010.

¹⁶ *Медији и људска љрава, Слобода изражавања, Пресуде Европској суда за људска љрава*, Центар за професионализацију медија, Београд, 2006, стр. 146–147.

¹⁷ Мекбрајд, Ц., *Људска љрава у кривичном љосшуйку, Пракса Европској суда за људска љрава*, Савет Европе, Канцеларија у Београду, Београд, 2009, стр. 152.

мљива је и пресуда Европског суда за људска права којом се од полиције очекује да у потпуности поштује забрану објављивања фотографије осумњиченог лица, док је кривични поступак у току (*News Verlag GmbH & CoKG v. Austria*).¹⁸ У пракси Европског суда за људска права забележени су случајеви у којима су медији износили оштре критике на рачун полицијског поступања, указивањем на бруталност полиције и називањем полицајаца „зверима у униформама“. Суд је заузео становиште да је легитимно покретање овако важног питања и да је дужност штампе да преноси информације и идеје о питањима од јавног интереса. Када новинар има легитиман циљ, кад је у питању нешто од значаја за јавност и када су разумни напори уложени у потврђивање чињеница, медији се неће сматрати одговорним чак и у случају да се испостави да су чињенице биле неистините (*Thorgerirson v. Iceland*).¹⁹

Поред представљених правних механизма који уређују право на слободу изражавања и постављају смернице за односе полиције према јавности, у регулисању овог питања значајну улогу имају и правилници о полицијској етици.²⁰ У њима се истиче потреба изградње одговарајућих механизма за контролу полицијског поступања, међу којима се издвајају они који се заснивају на комуникацији и међусобном разумевању јавности и полиције. Свесна потребе за развијањем добрих односа са јавношћу, односно са средствима јавног обавештавања, полиција данас чини напоре у правцу унапређења тих односа. То се огледа у успостављању посебних организационих јединица у оквиру полиције које имају задатак да комуницирају са представницима медија и поименичном одређивању припадника полиције задужених за односе са јавношћу. Поједине полиције на својим интернет страницама постављају посебне формуларе помоћу којих се могу тражити информације од полиције. На овај начин се олакшава приступ јавности информацијама од јавног значаја, које су у поседу полиције. Тиме се задовољава и један од основних принципа полицијског поступања изражен у потреби за транспарентним деловањем.

¹⁸ Дитертр, Ж., *Извод из најзначајнијих одлука Европског суда за људска права*, Службени гласник РС и Савет Европе, Београд, 2006, стр. 305.

¹⁹ Симовић, Н. М., (2) *Право на слободу изражавања из члана 10. Европске конвенције за заштити људских права и основних слобода и члана II /3X Устава Босне и Херцеговине*, Зборник радова *Кривично законодавство, организација правосуђа и ефикасности поступања у кривичним стварима*, XLV Редовно годишње саветовање Српског удружења за кривичноправну теорију и праксу, Златибор, 2008, стр. 315–316.

²⁰ *UN Code of Conduct for Law Enforcement Officials*, усвојен од Генералне скупштине УН Резолуцијом бр. 34/169 од 17. децембра 1979. и *Resolution on the Declaration on the Police*, R 690 (1979). Резолуција је усвојена од стране Парламентарне скупштине Савета Европе 8. маја 1979.

С друге стране, полиција која је одговорна и отворена за контролу јавности представља једну од кључних карактеристика модерне демократске државе вођене идејом владавине права.

Односи полиције и јавности према националном праву

Устав Републике Србије јемчи *право на слободу мишљења и изражавања*, као и слободу да се говором, писањем, сликом или на други начин траже, примају и шире обавештења и идеје. Ограничење права на слободу изражавања могуће је учинити само законом, ако је то неопходно ради заштите права и угледа других, чувања ауторитета и непристрасности суда, заштите јавног здравља, морала демократског друштва и националне безбедности Републике Србије (чл. 46). Уставом се гарантује и *слобода медија*, односно слободно, на начин предвиђен законом, оснивање новина и других средстава обавештавања (телевизијских и радио-станица). Највиши правни акт предвиђа забрану цензуре. Изузетно, надлежни суд може спречити ширење информација и идеја путем средстава јавног обавештавања само ако је то у демократском друштву неопходно ради спречавања позивања на насилно рушење Уставом утврђеног поретка или нарушавање територијалног интегритета Републике Србије, спречавања пропагирања рата или подстрекавања на непосредно насиље или ради спречавања заговарања расне, националне или верске мржње, којим се подстиче на дискриминацију, непријатељство или насиље. Гарантује се право на исправку неистините, непотпуне или нетачно пренете информације којом је повређено нечије право или интерес и право на одговор на објављену информацију, што се уређује законом (чл. 50). Уз поменута права, Устав посебно успоставља *право на обавештеност*. Свако има право да истинито, потпуно и благовремено буде обавештаван о питањима од јавног значаја и средства јавног обавештавања су дужна да то право поштују. У оквиру овог права сваком се гарантује право на приступ подацима који су у поседу државних органа и организација којима су поверена јавна овлашћења, у складу са законом (чл. 51).

На темељу оваквих уставних решења, Закон о полицији уводи обавезу за полицију да објективно информисе јавност о својим активностима, не откривајући поверљиве информације. У односима са средствима јавног информисања полиција поступа у складу са законом и према професионалним смерницама које упутством даје министар. Поред обавезе информисања медија, полиција мора непосредно информисати појединце и правна лица о питањима из свог делокруга за чије решавање постоји њихов основан интерес. Поменуте информације даје руководилац

надлежне полицијске управе или друго лице које министар за то овласти. Изузетно, полиција може ускратити или одложити давање информација појединцима и правним лицима ако су у питању поверљиви подаци и информације или ако би се давањем информација могло нарушити нечије право на правично суђење или утицати на исход другог судског поступка (чл. 5). Кључни недостатак ове одредбе је у изостављању заштите права на приватност, као једног од разлога за необјављивање података и информација.

Потреба транспарентног поступања и информисања јавности о раду прецизира се и Упутством о полицијској етици.²¹ Унутрашњу организацију полиција поставља и унапређује на начин на који промовише добре односе полиције и грађанства и, где је то могуће, ефикасну сарадњу са другим органима, агенцијама, локалним заједницама, невладиним и другим организацијама грађана, укључујући и мањинске и етничке групе. У сарадњи са поменутиим субјектима полиција се организује тако да јавности пружа објективне информације о својим активностима, без откривања поверљивих информација. Односи са средствима јавног информисања заснивају се на стручним смерницама за контакте са медијима (чл. 36).

Главни циљеви полиције у области односа с јавношћу одређени су Информатором Министарства унутрашњих послова Републике Србије.²² Информатор је састављен у складу са Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја и Упутством за објављивање информатора о раду државног органа.²³ То су следећи циљеви:

- информисање на отворен и коректан начин о догађајима који укључују полицију;
- информисање грађана о раду полиције;
- побољшавање разумевања улоге и одговорности полиције кроз транспарентне, активне и редовне медијске и јавне кампање;
- омогућавање и реализовање сусрета с медијима како би се објаснио рад полиције и
- примена стандардне процедуре у односима с медијима.

²¹ Упутство о полицијској етици и начину обављања послова полиције, "Службени гласник РС", бр. 44/91, 79/91, 54/96, 25/00, 8/01 и 01/03.

²² Информатор МУП РС објављен је на интернет презентацији министарства, 9. јануара 2006. www.mup.sr.gov.rs

²³ Закон о слободном приступу информацијама од јавног значаја, Службени гласник РС, бр. 104/04 и Упутство за објављивање информатора о раду државног органа, Службени гласник РС, бр. 57/05. Више о Закону о слободном приступу информацијама од јавног значаја, види: *Водич кроз Закон о слободном приступу информацијама*, Фонд за отворено друштво, Београд, 2005.

Информатором су одређена лица овлашћена за поступање по захтевима за приступ информацијама од јавног значаја, наведена су овлашћења и обавезе полиције и представљена је организациона структура Министарства унутрашњих послова Републике Србије. Значајну улогу у даљем отварању министарства према јавности и успостављању квалитетнијих односа са медијима има Биро за сарадњу са медијима.

Можемо закључити да национална правна регулатива којом се одређује однос полиције према јавности иде у корак са међународним стандардима. У пракси се, ипак јављају различити проблеми, као што је одбијање полиције да јавности стави на увид одређене податке и информације. Веома често, полиција обавештава јавност не уважавајући основна права осумњичених лица, пре свега, претпоставку невиности. Предности употребе модерних технологија довеле су до тога да се „одлажу“ полицијске акције до доласка камера, с циљем упознавања јавности с великим постигнућима полиције, а врло често и у намери дискредитовања одређених лица.

Немаран однос полиције бележи се и према жртви кривичног дела и њеној ближој родбини, с обзиром на то да се често у јавности појављују информације о идентитету жртве и чланова њене породице, заједно са интимним подацима из приватног живота. Кршење права на приватност заступљено је и приликом поступања са малолетним учиниоцима кривичних дела или малолетним лицима као жртвама кривичних дела. Све доци смо да се у медијима не износе подаци о идентитету малолетног учиниоца кривичног дела или жртве, али се из свих осталих података веoma лако закључује о којим лицима је реч. Све су то понашања која су супротна основним међународним стандардима и одредбама домаћих прописа. Наравно, део одговорности за овакво поступање носе и медији који веома често, руковођени искључиво сензационализмом, објављују информације које доводе до кршења загарантованих права.²⁴

Превазилажење поменутих проблема може се учинити адекватном едукацијом припадника полиције у областима односа са јавношћу и људских права. С друге стране, представници средстава јавног обавештавања

²⁴ Медијско извештавање о кривичним поступцима у Србији током 2004. године карактерисала је манипулација медијима (којима су повераване нетачне информације) и сензационалистичко, нетачно или пристрасно медијско извештавање. Мрвић-Петровић, Н., *Медијско извештавање и поштовање људских права учесника у кривичном поступку*, Темида, Вол. 8, бр. 4/05, стр. 23. Види: *Људска права пред судовима у Србији, Извештај о поштовању поштовања судова приликом суђења за кривична дела у Србији у 2004. години, са апликацијом поштовања људских права*, Центар за антиратну акцију и Фонд за отворено друштво, Београд, 2005.

требало би да се обуче за информисање о полицијским активностима, да овладају стручним терминима који се користе у полицијском поступању и да усвоје једну од основних вредности демократског друштва, а то је поштовање људских права. Грађани чија су права повређена јавним обавештавањем морају имати на располагању делотворна правна средства у циљу накнаде штете која им је проузрокована, а припадници полиције морају сносити одговорност за незаконито и неправилно поступање.

Завршне напомене

Изградња добрих односа између полиције и јавности представља веома важан задатак у савременом друштву. Уопште, односи полиције и јавности су један сегмент демократске контроле полицијског поступања. Наиме, поред законодавне, извршне и судске контроле полиције, контроле од стране омбудсмана и других државних тела, као спољашњих облика контроле, постоји и унутрашња контрола у оквиру полицијске службе. Међу свим облицима контроле полицијског поступања веома важну улогу остварује и јавност, односно грађани. Предуслов за то је транспарентност у раду полиције и успостављање механизма за остваривање овог вида одговорности. То значи да се морају формулисати делотворне и непристрасне процедуре за решавање о притужбама грађана на рад полиције и развити и други модели дијалога и сарадње између полиције и грађана.²⁵ Ови видови сарадње обично се формирају на локалној основи, али у њима учешће могу узети и представници невладиних организација, удружења грађана и медији. Без отворености полиције за медије, читава идеја о контроли полиције пада у воду.²⁶

Управо из тог разлога питање односа полиције према медијима, или јавности у најширем смислу речи, сматрамо значајним. Истовремено, ово је изузетно комплексно питање, у којем се читава сукоб два интереса. С једне стране, постоји интерес јавности да „зна“, односно да буде обавештена о полицијским активностима, а с друге стране, интерес полиције да одређене сегменте активности задржи далеко од очију јавности

---

²⁵ У том смислу се изјашњава и Упутство о полицијској етици, у којем се каже да спољашња контрола полиције обезбеђује одговорност полиције држави, грађанима и њиховим представницима. Полиција има обавезе и у поступцима у којима се разматрају жалбе на рад полиције, као и притужбе, представке и сличне поднеске који се односе на њен рад. Полиција учествује у промовисању механизма одговорности, заснованих на комуникацији и узајамном разумевању грађана и полиције (чл. 6).

²⁶ Милосављевић, Б., *Људска права и полиција, Стандарди људских права за полицију*, Приручник Београд, 2004, стр. 32.

и да заштити права одређених лица према којима поступа. Заправо, то је сукоб између права на слободу изражавања и других зајемчених права, међу којима се издвајају право на правично суђење и право на приватност.²⁷ Успостављање правичне равнотеже између ових права је кључно у односу полиције према јавности. Поред тога, важно је едуковати припаднике полиције и средстава јавног обавештавања о потреби уважавања поменутих права и међусобној сарадњи у циљу постизања задовољавајућег односа између полиције и јавности.

Литература

1. Алибурић, В., *Слобода изражавања у пракси Европског суда за људска права*, Народне новине, Загреб, 2002.
2. *ACPO Freedom of Information Manual*, Public Facing Version v1. 2, Hampshire Constabulary, 2006. www.btp.police.uk/.../FOI_publications_ACPOpublicquidance-manual_2006.pdf доступан 3. 3. 2009.
3. Бертран, Ж. К., *Медијска етика и системи медијске одговорности*, Transaction Publishers, New Brunswick (USA) and London (UK), Мисија ОЕБС у Србији, Београд, 2007.
4. Водинелић, В. В., *Право масмедија*, Правни факултет Универзитета Унион, Београд, 2003.
5. *Водич кроз Закон о слободном приступу информацијама*, Фонд за отворено друштво, Београд, 2005.
6. Дитертр, Ж., *Извод из најзначајнијих одлука Европског суда за људска права*, Службени гласник РС и Савет Европе, Београд, 2006.
7. Јелић, З., *У сусрет законском регулисању слободног приступа информацијама*, Економика, бр. 3/02, Београд.
8. *Људска права пред судовима у Србији, Извештај о посматрању поступања судова приликом суђења за кривична дела у Србији у 2004. години, са аспекта поштовања људских права*, Центар за антиратну акцију и Фонд за отворено друштво, Београд, 2005.
9. *Manual for Lawyers – Freedom of Expression under the ECHR (Article 10)*, Interights, London, 2006, www.interights.org доступан 3. 8. 2009.
10. *Media Policy*, 2004, www.mediapolice.org доступан 3. 7. 2009.
11. *Медији и људска права, Слобода изражавања, Пресуде Европског суда за људска права*, Центар за професионализацију медија, Београд, 2006, стр. 146–147.
12. Мекбрајд, Ц., *Људска права у кривичном поступку, Практика Европског суда за људска права*, Савет Европе, Канцеларија у Београду, Београд, 2009.

²⁷ Поједини аутори овај однос посматрају као однос између личног и медијског права. Radolović, A., *Odnos prava osobnosti i medijskog prava*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, br. 1/2007, str. 268.

13. Миленковић, Д., (2) *Уклопивост домаћег права и праксе у области слободe изражавања у Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода*, www.yucom.org.rs доступан, 3. 2. 2009.
14. Милосављевић, Б. (1) *Људска права и полиција, Стандарди људских права за полицију, Приручник* Београд, 2004.
15. Мрвић-Петровић, Н., *Медијско извештавање и поштовање људских права учесника у кривичном поступку*, Темида, Вол. 8, бр. 4/05.
16. Никшић, С., Давичо, А., (приређивачи), *Етика новинарства, Приручник за професионалне новинаре*, Центар за професионализацију медија, Београд, 2005.
17. Radolović, A., *Odnos prava osobnosti i medijskog prava*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, br. 1/2007.
18. Симовић, Н. М., (2) *Право на слободу изражавања из члана 10. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода и члана II /3X Устава Босне и Херцеговине, Зборник радова Кривично законодавство, организација правосуђа и ефикасност поступања у кривичним стварима, XLV Редовно годишње саветовање Српског удружења за кривичноправну теорију и праксу*, Златибор, 2008.
19. *The Article 19 Freedom of Expression Handbook, International and Comparative Law, Standards and Procedures*, 1993, www.article19.org/publications/law/the-handbook.html доступан 2. 8. 2010.

Tanja Kesić

Police and Public Relations in the Field of Reporting in Criminal Matters

Summary

the paper deals with the relationship between the police and the public in the area of reporting in criminal matters. In it we presented international standards and national legislation in this field. The importance of considering the relationship between the police and the public is reflected in the need to preserve the integrity of the two rights, the rights of the public to be informed of police activities and the right of police to preserve the confidentiality of its investigations and protect the interests of certain persons by which it takes action. Establishing a balance between the exercise of these rights, on the one hand, the right to freedom of expression, and on the other side, of the right to a fair trial and right to privacy, is a task for positive international and national legal regulations.